

# PÅ SKOLING I ØST- BLOKKEN

Af Knud Holt Nielsen

**Unge kommunisters ophold på kadreskoler i østblokken har været genstand for mytedannelser uden hold i virkeligheden. Da arkiverne i de tidligere østlande og i Danmark efter både DKP og DKU i dag er ordnede og tilgængelige, er det nu omsider muligt at tegne et billede af, hvordan skoling faktisk foregik, og hvilken betydning den havde for de unge danske kommunisters politiske virke.<sup>1</sup>**

**U**nder slutspurten i kampagnen op til afstemningen om Maastricht-traktaten i 1992 lancerede daværende udenrigsminister Uffe Ellemann under et møde i Thisted pludseligt et voldsomt angreb mod Nej-bevægelserne. Med slet skjult hentydning til Folkebevægelsens førstemand Jens-Peter Bonde talte Ellemann om, at det var "... disse gamle kommunister, der med deres skoling og tricks fra agitprop-skolerne i Moskva udsender falske lokketoner, som er det farligste i denne valgkamp."<sup>2</sup> Påstanden gled videre i en række andre medier, men blev ikke dengang noget hovedelement i opgøret mellem tilhængere og modstandere af unionsprocessen.

Det var langt fra første gang, og heller ikke sidste, at skolingsaktiviteter i østlande blev draget frem som forklaring på kommunisternes uomtvistelige organisationstalent i halv-fjerdsernes og firsernes Danmark. Samme bredside finder man eksempelvis i den lille pamflet *Hvem holdt de med* fra 1998, hvor Bertel Haarder påstod, at DKU's gennemslagskraft i danske uddannelsesorganisationer i halv-fjerdserne (Landsorganisationen af Elever, Landssammenslutningen af Kursusstuderende, Lærerstuderendes Landsråd osv.) skyldtes langvarig skoling i organisationsarbejde på partiskoler i det tidligere DDR.<sup>3</sup> Senest er de samme forestillinger gentaget i rapporten om *Danmark under den Kolde Krig* fra Dansk Institut for Internationale Studier, der tillægger skoling stor betydning for den rolle DKU kom til at spille i bredere bevægelser for unge.<sup>4</sup>

Skolingsaktiviteterne i østblokken har både i samtiden og i eftertiden været en kilde til nysgerrighed. De var i sin tid omgærdet af en god portion mystik for de udenforstående – og deraf en omfattende mytedannelse. Lad det være sagt med det samme: Skoling i østlandene havde betydning for DKU's virke, men det var en ganske anden end den, som Venstrepolitikere og kommissionsforfatterne forestiller sig.

## Skolingsvirksomhed i Danmarks Kommunistiske Ungdom

En af de politiske ungdomsorganisationers væsentligste opgaver er at varetage uddannelse – eller skoling om man vil – af medlemmerne. Det gjaldt for DKU som for alle andre politiske ungdomsorganisationer i Danmark. Forudsætningen for at forstå, hvilken betydning de langvarige skolingsophold havde for DKU's politiske virke, er, at man forstår, hvad skoling var inden for DKU-regi.

DKU fik en markant renæssance i starten af halvfjerdserne efter de danske kommunisters lange ørkenvandring igennem tresserne, som startede med SF's parlamentariske gennembrud ved valget i 1960. Medlemstallet i DKU blev i løbet af få år tredoblet, og ungdomsforbundet fik samtidig en meget fremtrædende position i en lang række bredere organisationer for unge. Først og fremmest blandt den faglige ungdom og de unge under uddannelse. En position de unge kommunister formåede at fastholde helt til slutningen af firserne.

Skolingsaktiviteterne i DKU fik i forlængelse af ungdomsforbundets gennembrud et enormt opsving i halvfjerdserne. Beretningen til 1967-kongressen havde kun opremset 4 centrale kurser, mens det ti år senere drejede sig om 20 centrale kurser om forskellige ideologiske emner. Også deltagerantallet svulmede op, så der i gennemsnit deltog 40 ungdomskommunister pr. kursus fra midten af halvfjerdserne.<sup>5</sup> En væsentlig del af baggrunden var det grundlæggende skifte, der skete i medlems sammensætningen. Medlemmerne af DKU i tresserne havde overvejende været børn af traditionelle arbejderfamilier centreret i Storkøbenhavn, og omkring halvdelen var børn af kommunistiske forældre. I løbet af de første år af halvfjerdserne ændrede medlems sammensætningen sig imidlertid radikalt. DKU oplevede en enorm medlemstilstrømning efter 1971. Nye afdelinger opstod i små og mellemstore provinsbyer, så to-tredjedele af medlemmerne i løbet af få år var i provinsen.<sup>6</sup> Flertallet kom fra borgerlige eller socialdemokratiske hjem og kun omkring hver tiende kom fra kommunistiske familier. Forældrene var for

flertallets vedkommende nu selvstændige (især landmænd) eller havde lange- og mellem lange uddannelser.<sup>7</sup> Hvor medlemskabet af DKU for en stor del af medlemmerne i tresserne på sæt og vis var en fortsættelse af barndomshjemmets normer og sociale forhold, så skulle det store flertal af de nye medlemmer i halvfjerdserne indtræde i et politisk fællesskab præget af et særligt sprog og normer, som var fuldstændigt nye for dem. Forudsætningerne for at træde ind i DKU var ganske enkelt radikalt anderledes. Flertallet var ikke længere "født" ind i DKU – enten snævert i form af politiske holdninger i barndomshjemmet eller bredere i form af de sociale opvækstvilkår, men "valgte" i højere grad en identitet som DKU'er. Når de nye medlemmer kom fra en absolut ikke-kommunistisk baggrund, så var der i langt højere grad brug for en formaliseret (re)socialisering.

Den politiske skoling inden for DKU var en væsentlig del af den institutionaliserede socialisering af de nye medlemmer. I halvfjerdserne kom de nye medlemmer enten på politisk grundkursus (15-17 årige) eller ideologisk grundkursus (18-20 årige). Sondringen handlede ikke mindst om alderssammensætningen, hvor det ideologiske grundkursus lagde mere vægt på de marxistisk-leninistiske begreber. På kongressen i 1983 havde 85 procent af DKU'erne deltaget i grundskolingen. Indholdsmæssigt berørte grundkurserne elementer som "dansk kapitalismes udvikling", "anti-monopolistisk kamp", "anti-monopolistisk demokrati", "krisen og dens virkninger", "den socialistiske verdens betydning", "DKP's historie", "DKU's politik og arbejdsopgaver" m.m. Grundlaget var kommunisternes program, DKU's aktuelle kongresvedtagelser m.m.<sup>8</sup>

Grundkursernes erklærede sigte var, at de skulle "overbevise deltagerne om enkelte afgørende bestanddele af vores politik og ideologi" og "udvikle deltagerens evne til dialektisk-materialistisk tænkning".<sup>9</sup> Men de handlede ikke blot om at sikre intellektuel, men også skabe følelsesmæssig tilknytning til kommunismen. Ikke mindst til ideen om at

være en del af den kommunistiske verdensbevægelse. I et internt oplæg om skolingsarbejdet fra 1980 blev det skitseret på denne måde:

*“Holdningens stabilitet og rodfæstethed afhænger af om de både er rationelt, teoretisk og følelsesmæssigt rodfæstede. [...] På kurserne for nye medlemmer må vi godt sige tingene på en sådan måde, at næverne knyttes så blodet springer frem under neglene.*

*Uforsonlighed og afsky for opportunisme, vægelsind, inkonsekvens er noget som bevidst må fremhæves.*

*For det andet skal solidaritetsfølelsen (der er den højeste form for social-psykologisk ‘vi’-følelse) fremelskes. De nye kammerater skal føle at de er med i en stor familie, at de har brødre og søstre over hele jorden som kæmper for de samme idealer som dem selv. De skal kunne fryde sig over resultaterne i folkenes kamp, som var det deres egne. De skal føle stolthed over at være medlemmer af den kommunistiske verdensbevægelse, der er den største åndelige og politiske bevægelse, den mest indflydelsesrige politiske kraft i verden i dag.*

*De skal forstå, at den største magt vi som kommunister besidder er eksemplets magt. Sovjetunionen og de andre socialistiske landes eksempel. De skal forstå at dem som forbinder sig med Lenins parti og Sovjetunionen hører til historiens sejrherre.”*<sup>10</sup>

Skoling i DKU-regi i halvfjerdserne og firserne handlede imidlertid om mere end socialisering af nye medlemmer. Der skete en voldsom udbygning af skolingsaktiviteterne over en bred kam i løbet af halvfjerdserne. Hvert år var der nu adskillige sommer- og julekurser med emner som eksempelvis “den moderne kapitalisme”, “dialektisk og historisk materialisme”, “politisk økonomi”, “enhedsarbejde”, “arbejderbevægelsens historie”, “antimonopolistisk kamp” etc.<sup>11</sup> I 1980 var der 19 centrale kurser (3 påskekurser, 10 sommerkurser og 6 julekurser), grundstudiekredse i afdelingerne, kredskurser i fredsspørgsmål, 3 Fremad-sommerlejr i forskellige steder i landet, samt et musikstævne og et teaterstævne. DKU’erne

var flittige kursusdeltagere. Blandt deltagerne på Københavnskonferencen i 1979 havde over 60 procent deltaget i sommer- eller julekurser. På konferencen i 1982 var det næsten 80 procent.<sup>12</sup>

Den voldsomme stigning i aktivitetsniveauet inden for skolingsområdet i halvfjerdserne afspejlede også, at pres fra konkurrerende grupper og et større fokus på marxisme inden for venstrefløjen som helhed gav et forstærket behov blandt medlemmerne for at kunne beherske marxistisk teori eller i alle fald kende til kernebegreber. Ikke mindst for bedre at kunne håndtere diskussioner med andre venstreorienterede. Det sidste understreges af, at der eksempelvis i 1979 blev udbudt kurser i energipolitik og kvindepolitik, og i firserne fredskurser hvor deltagerne fik gennemgået “imperialismens nuværende strategi og fredsiniciativer fra de socialistiske lande” for bedre “... at kunne tilbagevise såvel oprustningstilhængerne som tilhængerne af supermagtsteoriene og lignende.”<sup>13</sup>

Den formaliserede skoling i DKU-regi drejede sig først og fremmest om at tilegne sig teoretiske begreber, analyseredskaber og sproglige koder med afsæt i marxistisk-leninistisk teori med henblik på at gebærde sig inden for den kommunistiske bevægelse – og i det hele taget styrke tilknytningen til denne. Egentlig lederuddannelse var begrænset og rettede sig i halvfjerdserne primært mod at give en introduktion til DKU’s politiske og organisatoriske principper og orientere om de organisatoriske opgaver, der var forbundet med ledelsen af lokalorganisationerne (kredse- og afdelinger) suppleret med oplæg om arbejderbevægelsens historie og det danske samfund.<sup>14</sup> Det er helt typisk, at da DKU i 1976 som en optakt til lanceringen af parolen om ‘det brede massearbejde’ besluttede, at kredsene skulle organisere kurser i agitation og propaganda, så var det med afsæt i bl.a. Lenins anvisninger i *Hvad må der gøres*. Det samme gjaldt for det centrale agitationskursus i april 1976, for repræsentanter for musik- og teatergrupper med tilknytning til DKU, der skulle “... give disse et indblik i agitationsar-



Studiekreds i DKU i tresserne. Flittig deltagelse i skolingsaktiviteter var en måde at demonstrere, at man var en pligtopfyldende ungkommunist. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

bejdets teoretiske baggrund og dets rolle i forhold til ungdomsforbundets aktuelle kampbetingelser og -opgaver.”<sup>15</sup>

Den formaliserede politiske skoling i DKU var altså ikke orienteret i retning af indlæring af egentlige politisk-organisatoriske redskaber – talerteknik, pr-arbejde, fundraising, mødeteknik, bladarbejde, ledelsesformer etc. Modsat DSU som allerede i halvfjerdserne udbød omfattende kurser af denne art for alle interesserede medlemmer og havde en egentlig tilidsmandsuddannelse.<sup>16</sup> Den formaliserede skolin, som DKU gennemførte overfor ungdomsforbundets ledelsesmedlemmer inden for uddannelsesorganisationerne, var lige så teoriorienteret som den øvrige skoling i DKU-regi. Et typisk eksempel er kadrekurset for uddannelsessøgende i august 1979, hvor overskrifterne var “venstreopportunistens grundlag og betingelser”, “enheden mellem arbejderklas-

sen og andre grupper”, “uddannelsernes betydning for den statsmonopolistiske kapitalisme” m.m. Selvom kurset også berørte den aktuelle politiske situation, og der var lidt gruppearbejde med diskussion af arbejdsmetoder og taktiske overvejelser omkring arbejdet i organisationerne, så drejede det sig ikke i udpræget grad om at udvikle kompetencer eller redskaber snævert knyttet til arbejdet i organisationerne.<sup>17</sup>

Den markante udbygning af skolingsaktiviteterne er samtidig mere grundlæggende en indikator på, hvordan DKU i halvfjerdserne var langt mere ortodokst marxistisk-leninistisk end i tresserne. Allerede Lenin havde fastslået om det kommunistiske ungdomsforbunds funktion, at *ungdommens rolle er at lære*. Inden for selve det partiteoretiske kompleks var skoling en central del af den politiske *praksis*, medlemmerne forventedes at ud-



folde. Flittig deltagelse i skolingsaktiviteter var en måde at demonstrere, at man var en pligtopfyldende ungkommunist. Skolingsaktiviteterne havde dermed en mere kompleks funktion end hos eksempelvis socialdemokraterne eller konkurrenterne på venstrefløjnen inden for SFU eller VS. Skoling var fra starten ikke bare et redskab til eksempelvis at tilegne sig bestemte organisatoriske færdigheder, og det var mere end en introduktion til ungdomsforbundet. Til det sidste blev teoretisk skoling tilskrevet en meget stor betydning, og i firserne blev det politiske skolingsniveau blandt menige medlemmer og ledelsesmedlemmer en art standardforklaring på, hvorfor ungdomsforbundet havde problemer med manglende gennemslagskraft og vigende medlemstal.

### Indlæring gennem praksis

Men hvordan udviklede DKU'erne så deres uomtvistelige organisationstalent i halvfjerdserne og firserne, når det nu ikke stammede fra ungdomsforbundets formaliserede skolingsaktiviteter?

Inden for bevægelsesforskningen taler man om kollektive læreprocesser inden for bevægelser, hvor eksempelvis erfaringer fra aktioner indgår i en bevidst eller ubevidst fælles fond af viden om, hvordan man kan mobilisere, organisere og agere i konfliktsituationer. Udviklingen af kollektive erfaringer betinger bl.a., at grupper mere rutinemæssigt kan foretage sig ting uden at diskutere det nærmere. Det er også et velkendt fænomen, hvordan erfaringer fra én type bevægelser kan springe til andre. Enten gennem kopiering eller ved at aktivister tager forudgående erfaringer med til nye problemkomplekser. Det er meget tydeligt, når man ser på udviklingen i DKU i halvfjerdserne og firserne, hvor erfaring med politisk organisationsarbejde og agitationsarbejde blev udviklet på bedste projektpædagogiske vis igennem ungkommunisternes konkrete politiske aktiviteter. Evner for agitatorisk-journalistisk arbejde blev eksempelvis udviklet ved at lave Fremad, viden om organisering af musik- og kulturaktiviteter blev tilsvarende

udviklet gennem erfaring fra eksempelvis DKU's rockfestivaler og de utallige andre støttearrangementer for forskellige sager og bevægelser, som fik et stort opsving fra midten af halvfjerdserne. Rutine med organisering af politiske protestaktiviteter blev skabt ved, at medlemmer af DKU rent praktisk fik erfaringer fra de regelmæssige demonstrationer og aktioner inden for en stribe forskellige områder.

Ikke mindst det kontinuerlige arbejde inden for lærlingeorganisationerne og uddannelsesorganisationerne (LOE, LAK, LL osv. samlet i De Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg) udviklede sig i halvfjerdserne til en veritabel organisatorisk grunduddannelse for DKU. I firserne havde det meget store flertal af kernemedlemmerne en baggrund som tidligere aktivister i uddannelsesorganisationer eller i lærlingeorganisationerne. I hovedbestyrelsen havde over halvdelen af medlemmerne i firserne en baggrund som tidligere ledelsesmedlemmer i en uddannelses- eller lærlingeorganisation.<sup>18</sup> Det var ikke bare et udtryk for, hvor DKU rekrutterede fra, men også for at en stor del af det centrale lederlags primære erfaringer med organisationsarbejde i større stil efterhånden stammede fra et engagement i uddannelses- eller lærlingeorganisationerne.

DKU fik næppe en position i uddannelsesorganisationerne i første halvdel af halvfjerdserne, fordi man var andre ungdomsforbund organisatorisk overlegne eller bedre organisatorisk skolet, men da man først fik konsolideret sig inden for uddannelsesorganisationerne blev erfaringerne fra dette arbejde – herunder den *uformelle* kollektive erfaringsformidling fra foregående ledelsesgenerationer – en væsentlig forudsætning for, at man kunne fastholde det organisatoriske greb om de enkelte organisationer. Erfaring med eksempelvis arbejds gange og sekretariatsdrift inden for organisationer, eller med fundraising og agitationsturneer på skoler og uddannelsessteder, blev skabt i forlængelse af det praktiske arbejde med dette i uddannelses- og lærlingeorganisationerne, og erfaringerne kunne siden overføres til andre bevægelser. Som jeg har påpe-

get i afhandlingen *Giv mig de rene og ranke...*, så var organisationsarbejdet imidlertid ikke bare en kilde til praktiske erfaringer med politisk arbejde, det var også med til at (om)forme den politiske identitet blandt DKU'erne. De medlemmer man fik fra eksempelvis uddannelsesorganisationerne havde også en politisk identitet med herfra, og efterhånden blev DKU indfanget af organisationernes egen-logik og kunne ikke nødvendigvis styre udviklingen og aktiviteterne i den retning, man ønskede, hvilket blev stadig mere tydeligt fra slutningen af halvårerne. Men det er en historie, som vil blive fortalt en anden gang.

### De korte kurser i Østeuropa

Det er nødvendigt at have denne viden i baghovedet, når man skal se på skolingsaktiviteterne i de tidligere østlande.

Man kan tale om tre forskellige typer af skolingsaktiviteter. For det første var der DKU's egne kurser afholdt i Østeuropa i sidste halvdel af halvårerne og firserne. De fandt sted enten i Tjekkioslovakiet, hvor adgang til kursusfaciliteter til 14 dages sommerkurser for 30-45 medlemmer af DKU var en integreret del af de formaliserede samarbejdsaftaler mellem DKU og det tjekkiske ungdomsforbund SSM, eller i DDR, hvor DKU ved siden af det formaliserede samarbejde med Freie Deutsche Jugend (FDJ) havde kontakt til en række lokale partiskoler under SED, der lagde hus til sommerkurser og julekurser arrangeret af DKU og Komm.S. Det var DKU'ere, der holdt oplæggene, suppleret med 2-3 foredrag fra de lokale kommunister. Indholdsmæssigt svarede kurserne helt til DKU's øvrige kurser, om end de naturligvis fandt sted på en usædvanlig lokalitet. Et godt eksempel er sommerkurset i Bezirkspartieschule "M.I. Kalinin" i 1983, hvor 38 DKU'ere og 22 Komm.S'ere deltog. DKU's kurser handlede om politisk økonomi og om grundspørgsmål i den videnskabelige kommunisme, og det var danske DKU'ere, der stod for undervisningen. Desuden havde DKU bedt østtyskerne om et oplæg om de socialistiske landes udenrigs-

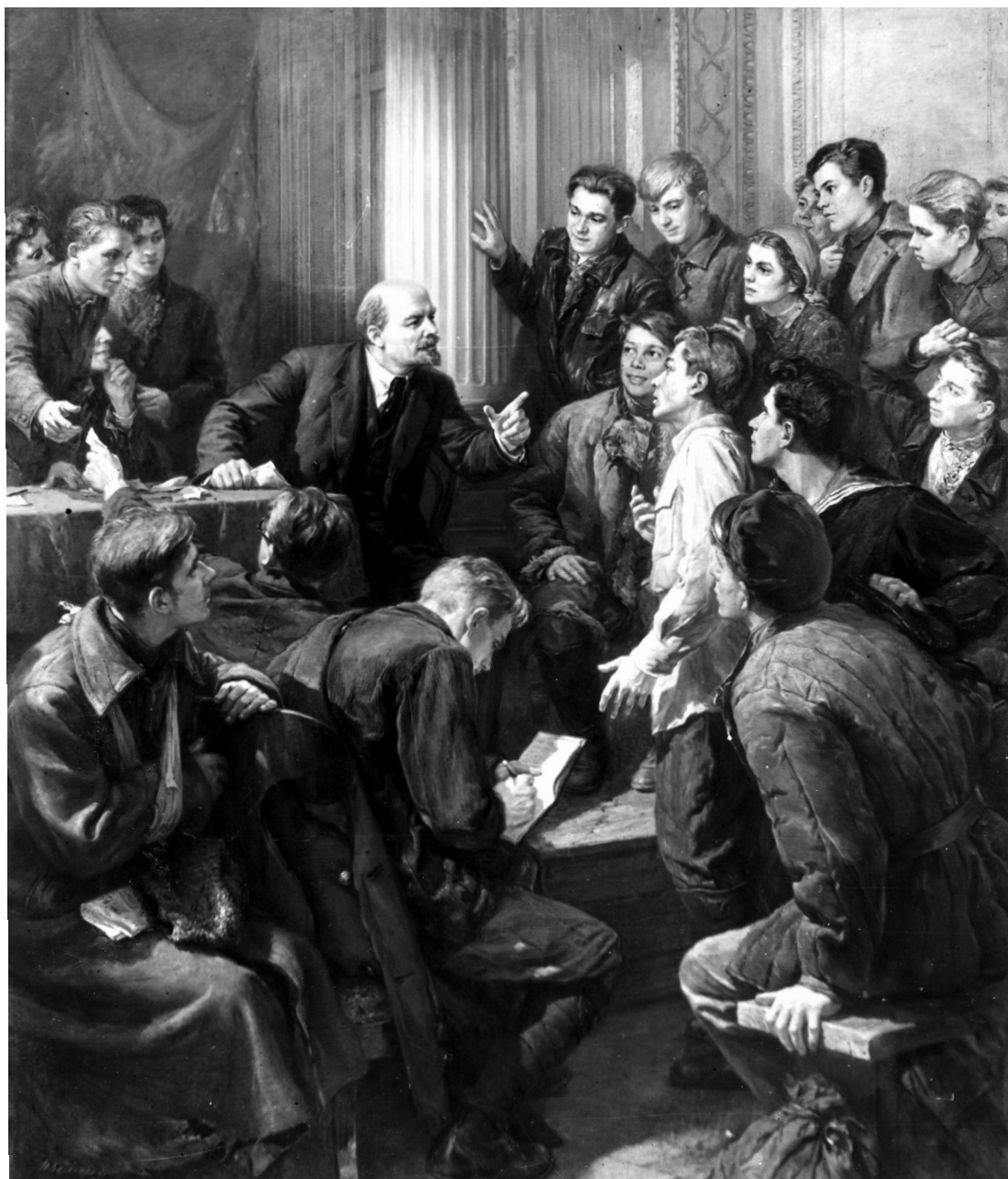
politik og et om udviklingen af socialismen i DDR efter 1945. Der var også et par udflugtsdage til et kulminebrud og til Dresden.<sup>19</sup>

For det andet var der forskellige kortere kurser arrangeret af forskellige østeuropæiske ungdomsforbund, som i forbindelse med samarbejdsaftalerne inviterede en mindre gruppe deltagere fra DKU. I halvårerne eksempelvis internationale sommerseminarer i DDR og i første halvdel af firserne sommerseminarer i Bulgarien. Kurserne handlede om introduktion til forskellige former for marxistisk-leninistisk teori. Indholdet kunne være meget svingende, og de danske ungtkommuniste var sjældent særlig imponerede. Opfattelsen af sommerseminarerne i DDR var, at det teoretiske niveau var alt for lavt i forhold til den skoling DKU selv leverede på sine egne kurser. Og nok så væsentligt ikke dogmatisk nok. Det er karakteristisk, at en af de danske deltagere på FDJ's internationale sommerseminar i 1974 sendte et harmdirrende klagebrev til DKU's ledelse om, at østtyskernes kursus indeholdt "ideologiske fejl" og ikke var grundskoling på et niveau, man kunne byde danske ungtkommuniste.

*"F.eks. blev det hævdet i en forelæsning at det aldrig er en bestemt social gruppe i de socialistiske lande der er kontrarevolutionære. Dette til trods for at man i DDR i halvtredserne har erfaringer for at en gruppe man ikke havde beskæftiget sig med fra den socialistiske stats side, nemlig de intellektuelle udgjorde en kontrarevolutionær fare.*

*En anden lærer udførte det kunststykke at holde en forelæsning på fire timer uden at nævne den teknisk videnskabelige revolution, forelæsningen var om den statsmonopolistiske kapitalisme. Dette er en alvorlig fejl da alle Marxister ved at netop den TVR har en afgørende indflydelse på udviklingen af den statsmonopolistiske kapitalisme."*<sup>20</sup>

Klageren var også meget fortørnet over, at de østtyske undervisere "... hævdede at der er 1 mill. medlemmer af SED når vi i Danmark ved at der er 1,9 mill. medlemmer."



Lenin mødes med ungdommen. "Ungdommens rolle er at lære" fastslog Lenin om det kommunistiske ungdomsforbunds funktion. Inden for selve det partiteoretiske kompleks var skoling en central del af den politiske praksis, medlemmerne forventedes at udfolde. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

Kurserne arrangeret af østeuropæerne bidrog således ikke med noget nyt – endstige havde et praktisk politisk indhold som eksem-

pelvis agitations- eller organisationsarbejde. Ikke fordi ønsket ikke var der fra dansk side. I 1975 havde DKU eksempelvis spurgt FDJ,

om der var særlige agitprop-kurser i DDR, som danskerne kunne følge, hvilket østtyskerne desværre måtte afslå. "Kurserne i DDR er indrettet med henblik på forholdene i DDR og de behov man har", hed det lakonisk i referatet.<sup>21</sup> Østtyskernes agitprop-arbejde udspandt sig i en østtysk virkelighed og kunne ikke overføres til danske forhold. Jeg har således hverken i de østtyske arkiver eller i de danske fundet eksempler på særlige agitpropkurser i Østeuropa, som danskere deltog i.

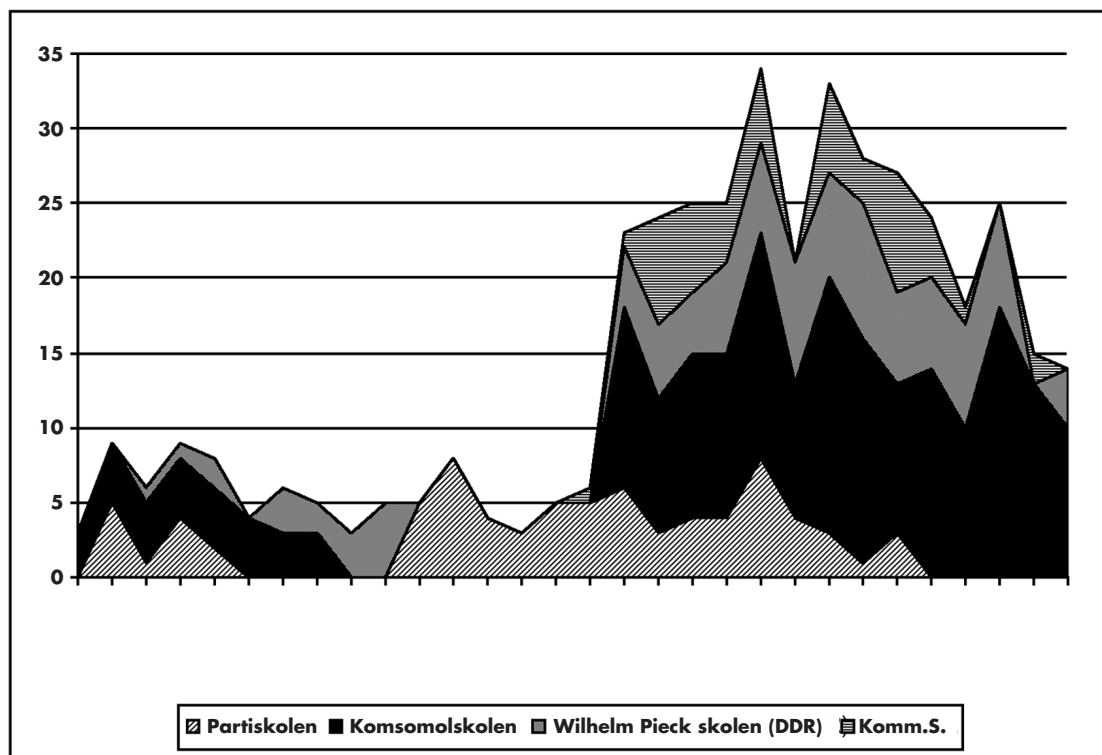
Undertiden var der tale om emner, der end ikke i sit teoretiske indhold havde sammenhæng med DKU'ernes politiske praksis i Danmark. Det gælder eksempelvis de fire ugers sommerseminarer i Bulgarien, som DKU sendte repræsentanter til i første halvdel af firserne. Kurserne på Bulgariens Centrale Kommunistiske Partis historiske bidrag til marxismen-leninismen, og introduktion til Bulgariens revolutionære ungdomsbevægelse. Undervisningens form var forelæsninger med simultantolk til engelsk. Deltagerne kedede sig tilsyneladende brødt, og i den efterfølgende rapport til DKU i 1982 blev store dele af kurset karakteriseret som tidsspilde.<sup>22</sup> Alligevel fortsatte DKU de følgende år med at sende repræsentanter til det bulgarske sommerseminar. Her er man således inde i et af paradokserne. Selv om der ofte var kritik af de korte kurser udbudt af de østeuropæiske lande, så fortsatte DKU pligtskyldigt med at sende deltagere af sted til disse, og de blev år efter år indskrevet i de bilaterale samarbejdsaftaler DKU indgik med de kommunistiske ungdomsforbund i østlandene. Det er i netværksteoretisk perspektiv, at man finder forklaringen på, hvorfor DKU prioriterede at sende deltagere til seminarer og konferencer, man ikke interesserede sig for, eller som på ingen måde var knyttet til DKU's politiske praksis i Danmark. DKU indgik i en kommunistisk verdensbevægelse, hvor der blev kæmpet om positioner – og hvor de gensidige relationer også handlede om symbolske såvel som mere materielle goder. Enhver ydelse inden for et

socialt netværk kræver en modydelse for at opretholde netværksforbindelsen, men denne modydelse kan være af meget forskellig karakter. DKU fik aldrig direkte økonomisk støtte fra broderorganisationerne i østblokken, modsat moderpartiet DKP, men der var andre materielle goder på spil.

Gennemlæser man referaterne fra forhandlingsmøderne mellem DKU og broderorganisationerne fra halvfjerdserne får man undertiden indtryk af den (ung)kommunistiske verdensbevægelse som en art tyrkisk basar. DKU'erne havde deres klare materielle ønsker i form af eksempelvis lokaliteter for seminarer, ferieophold i østlande for egne ledelsesmedlemmer og delegationsrejser og gik målrettet efter dette i forhandlingerne. Omvendt havde de østeuropæiske ungdomsforbund også helt klare materielle ønsker. Polakkerne var for eksempel interesseret i at få udveksling af landbrugsyndige,<sup>23</sup> også tjekkerne ville gerne have unge landmænd på studietur til dansk landbrug.<sup>24</sup> Så godt som alle ungdomsforbundene i folkedemokratierne var desuden meget interesseret i udvikling af gensidig ungdomsturisme. Det kunne give hård vestlig valuta, men også mulighed for at østeuropæiske ungkommuniste kunne komme på besøg i vesten. Det var temmelig forskelligt, hvor meget DKU var villige til at give i "samhandlen" med østeuropæerne, hvilket igen afspejlede, hvilken betydning man tillagde samarbejdet med de forskellige østeuropæiske lande. Her er forholdet til bulgarerne et godt eksempel. For at kunne opretholde de venskabelige forbindelser med bulgarerne, deres støtte til DKU inden for Demokratisk Ungdoms Verdensforbund og den internationale bevægelse, og de materielle goder samarbejdet gav muligheder for, eksempelvis det årlige kurophold ved Sortehavet for 2 personer og muligheden for at sende børn af danske kommunister på pionerlejr, så måtte DKU til gengæld engagere sig i eksempelvis internationale konferencer for landboudgdommen og sommerseminarerne om Bulgariens Kommunistiske Partis bidrag til udviklingen af marxismen-leninismen, som bulgarerne tillagde



**Figur 1: Antal deltagere fra DKU og Komm.S. på længerevarende skoling i udlandet**



*Komm.S. sendte deltagere til både Partiskolen, Komsomolskolen og Wilhelm Pieck-skolen, men de er for overskuelighedens skyld blot opført samlet i figuren.*

stor betydning. Uanset hvor lidt politisk betydning DKU selv tillagde dette.

### De langvarige skolingsophold

Endelig var der den deciderede kadreskoling i form af de lange halv- og helårskurser i DDR og i Sovjetunionen. At man i seks eller ti måneder sender medlemmer på intensiv politisk skoling i et andet land, er et træk særegent for kommunisterne, som man ikke finder i andre danske organisationer. Den langvarige skoling i Sovjetunionen havde sine rødder tilbage i tyverne. I 1925/26 var Den Internationale Leninskole (MLS) i Moskva blevet etableret, og Aksel Larsen blev den første danske

elev. Kursisterne fra Lenin-skolen spillede en væsentlig rolle i bolsjeviseringsprocessen af partierne uden for Sovjet. Eksempelvis i opstramningen af DKP i 1929-1931.<sup>25</sup>

Den internationale forskning har koncentreret sig om Kominternperioden, hvor antallet af udenlandske kursister i Sovjetunionen var forholdsvis lavt, og har meget sjældent set på forholdene efter Stalin.<sup>26</sup> Efter krigen og Kominterns nedlæggelse blev SUKP's Partiskole i 1956 udvidet med en særlig afdeling for partierne i udlandet. Fra slutningen af halvtresserne begyndte FDJ og Komsomol også at udbyde internationale kurser, der var tillempede udgaver af den politiske uddannelse, man gav sine egne funktionærer. Der var således tale

om flere slags langvarige kurser. Årskurser (11 mdr.) på *Partiskolen* i Moskva, hvor deltagerne enten kom fra DKP, DKU eller Komm.S., og hvor det i sidste ende var DKP's ledelse, der afgjorde, hvem der kom af sted. I halvfjerdserne kom ca. 60 procent af kursisterne på partiskolen således fra partiet og ca. 40 procent fra ungdomsforbundet. Der var indtil 1967 og igen fra 1982 årskurser (10 mdr.) på Den Højere Komsomol Skole i Moskva, og fra 1975 begyndte DKU også at sende unge kommunister på 6 måneders kurser på Komsomolskolen, desuden var der årskurser i DDR på Jugendhochschule "Wilhelm Pieck", som var FDJ's kadreskole, og endelig var der i firserne enkelte 7 ugers kurser. I disse tilfælde var det kun DKU og Komm.S., som bestemte, hvem der deltog, og det var et resultat af DKU's egne bilaterale samarbejdsaftaler med Komsomol og FDJ.

En afgørende forskel på om en person blev sendt af sted af DKP eller DKU var hvem, der efterfølgende disponerede over vedkommende. Søren Hein Rasmussen, der har beskrevet oplevelsen af at være på skoling, skulle oprindeligt være sendt til FDJ's ungdomshøjskole og ville i givet fald fortsat have været aktiv i ungdomsforbundet en tid, men partiafdelingen i Århus intervenerede, og fik ham i stedet sendt via DKP til Partiskolen i Moskva, hvorfor han ved hjemkomsten fortsatte i partiarbejdet.<sup>27</sup>

## Kursisternes baggrund

DKU's arkiv rummer et omfattende materiale om deltagerne i længerevarende skoling i udlandet, og på den baggrund er det muligt at tegne et meget præcist billede af, hvor mange der kom af sted på kurserne i DDR og Sovjetunionen, hvem der kom af sted og deres placering i DKU's organisation efter hjemkomsten. I perioden fra 1960 til 1989 deltog knap 400 (378) medlemmer af DKU og 50 (44) medlemmer af Komm.S. på halv- eller helårskurser i Sovjetunionen eller DDR. På grund af ungdomsforbundets egne aftaler med Komsomol og FDJ sendte ungdomsforbundet fra

midten af halvfjerdserne langt flere deltagere på langvarig skoling i udlandet end partiet (se figur 1).<sup>28</sup>

Der findes ikke et nær så omfattende materiale vedrørende kursisterne fra DKP, men vurderet ud fra deltagerlister i partiets arkiv fra halvfjerdserne, sendte partiet væsentligt færre kursister af sted til Østeuropa i løbet af de tre årtier. Et kvalificeret anslag er omkring 200.<sup>29</sup> I årene fra 1960 til 1975 var der årligt 3-10 medlemmer af DKU eller Komm.S. på langvarig skoling, mens tallet voksede eksplosivt fra midten af halvfjerdserne til mellem 20 og 35 årligt i årene 1975-1985 efter at ungdomsforbundet lavede egne aftaler om fast international skoling ved FDJ's og Komsomols kadreskoler.

DKU's kursister var mellem 18 og 25 gamle, men langt den største gruppe var mellem 21 og 22 år gamle ved afgang. Halvdelen af kursisterne havde været medlem 2-3 år og lidt over en tredjedel i 4-5 år. Den største gruppe var faglærte eller ufaglærte arbejdere (omkring halvdelen), mens knap en tredjedel i halvfjerdserne var uddannelsessøgende (studerende eller netop afsluttet studentereksamen). Hvor tressernes kursister stort set kun havde organisatoriske og politiske erfaringer fra DKU (fra kreds- og afdelingsledelser og hovedbestyrelsen), så havde det store flertal i halvfjerdserne og firserne (60-70 procent) også en baggrund som tidligere ledelsesmedlemmer i lærlinge eller uddannelsesorganisationerne.<sup>30</sup>

Helt entydigt understreger tallene, at kursisterne *før* afgang havde demonstreret deres organisatoriske evner. Enten inden for DKU's egne ledelsesniveauer eller inden for ledelsen af bredere bevægelser.

## De fysiske rammer

På Partiskolen var man indkvarteret på tomandsstuer, på Den Højere Komsomolskole i Moskva på tre-mandsstuer, og på Wilhelm Pieck-skolen i DDR boede man på fire-mandsstuer. Så privatliv var der ikke meget af. Der var nogle sportsfaciliteter i Moskva, så det var muligt for kursisterne at dyrke svømning, ba-

sketball og lignende. Det samme var tilfældet i DDR, hvor skolen var placeret i et naturskønt område med skov og park, og der var mulighed for at bade i Bogensee, men det var noget isoleret et godt stykke uden for Berlin.<sup>31</sup>

En af de væsentlige forskelle på at være på Partiskolen eller være på Komsomolskolen var, at forplejningen tilsyneladende var ringere hos Komsomol, og at kursisterne fik et meget mindre beløb i lommepenge. Der blev derfor lavet en form for udligningsordning, hvor danskerne på Partiskolen donerede en del af deres lommepenge som støtte til de danske kursister på Komsomolskolen. Maden var også på Wilhelm Pieck-skolen i DDR en kilde til hyppig utilfredshed. "Madens kvalitet er simpelthen kritisabel, den er under, hvad vi har oplevet alle andre steder, vi har været i landet, hvor vi ellers på disse institutioner har været glade for madens kvalitet", hed det i en typisk evaluering fra 1978.<sup>32</sup>

For at forberede kursisterne på mødet med Sovjetunionen og Østtyskland fik de danske deltagere inden afgang skriftlige oplæg fra de tidligere hold med gode råd og lister over de ting, de nødvendigvis måtte medbringe hjemmefra. DDR-holdets liste omfattede mange ting, man også kender fra andre danskere på udlandsophold. For holdet til Komsomolskolen var der derimod en langt mere omfattende liste over ting, der var svære at skaffe i Sovjetunionen, eller hvor kvaliteten var for ringe. Her blev danskerne udover båndoptagere, musik, skrivemaskiner, Gammel Dansk og lakridser også anbefalet at medbringe: skrivemaskinepapir, tandbørster, tandpasta, barberblade, tampax, kondomer, hårshampoo, opvaskemiddel, plastikposer, sølvpapir og ikke mindst adskillige kilo kaffe.<sup>33</sup>

Der er noget paradoksalt over disse lister. De danske ungtkommuniste var på vej til Moskva, til et samfund de både overfor andre og overfor hinanden hævdede var deres egen danske virkelighed overlegent. Og så skulle de på vejen medbringe læssevis af helt banale dagligvarer, fordi de ikke var til at skaffe i Sovjetunionen eller af for dårlig kvalitet.

## Et internationalt miljø

De danske ungtkommuniste trådte ind i et internationalt miljø. På Wilhelm Pieck-skolen var der i 1975 kursister fra over 25 lande, og i Moskva var mere end 60 lande repræsenteret. En væsentlig del af skolingsopholdet gik da også med at holde venskabelige møder med repræsentanterne fra de andre lande. I forbindelse med en samtale med en tidligere kursist, fik jeg adgang til en privat dagbog fra et skolingsophold i firserne, og det er karakteristisk, at kursisten ikke nævner undervisningen med et ord, men derimod skriver meget om det sociale samliv med kursister fra Latinamerika, Sydafrika osv.<sup>34</sup> En tidligere kursist fra sidste halvdel af halvfjerdserne har fortalt, hvordan følelsen af at være en del af et internationalt fællesskab gjorde et enormt indtryk på vedkommende.

*"Vi var i de der helt igennem internationale miljøer. Jeg kan huske den første på Wilhelm Pieck, så var der en volley ball-turnering. Det gjorde et enormt indtryk at opleve unge i alle mulige hudfarver fra alle mulige lande, der spillede bold sammen. Det føltes kæmpestort. [...] Der var folk fra eksotiske steder, der kunne lave mærkelige mavedanse og spise mærkelig mad og som havde en nærmest heroisk historie [...] At få det der førstehåndskendskab. Det var jo heltene. Ikke dem man læser om, men hverdagsheltene. Og så udvikles der jo masser af personlige relationer."*<sup>35</sup>

Helle Rabøl, der var på skoling på "Wilhelm Pieck" i midten af firserne har i dagbladet Information fortalt om tilsvarende oplevelser.

*"Vi var ialt 500 ungtkommuniste fra hele verden, prøv og forestil dig det! Du var jo ikke bare medlem af et nationalt parti, du var medlem af en verdensbevægelse! Jeg var 20-21 år og mødte unge, der fortalte om deres oplevelser som børn under Vietnamkrigen. Der var en delegation fra Sydafrika, der i detaljer beskrev livet under apartheid. Knalddygtige, intellektuelle marxister var de! Der var unge fra Chile, der fortalte, hvordan de som skoleelever blev anholdt og*

*hængt op i kæder... Det var sådan en barsk virkelighed, jeg pludselig fik helt tæt på. Og det cementerede hele tiden vores verdensbillede. Vi kan ikke have en verden, hvor den slags sker!”<sup>36</sup>*

Som ung dansk kommunist sad man pludselig til fest med rigtige ANC-partisaner fløjet til Moskva fra bushen eller illegale kommunister fra militærdiktaturer i Latinamerika. På denne måde var skolingsopholdet endnu en måde, hvorpå de ledende kadre i ungdomsforbundet blev bibragt en fornemmelse af internationalismen i den kommunistiske bevægelse såvel som personlige transnationale kontakter og i en vis grad rollemodeller, som inkarnerede hverdagsheltenes heroisme i kampen mod undertrykkelse kloden over.

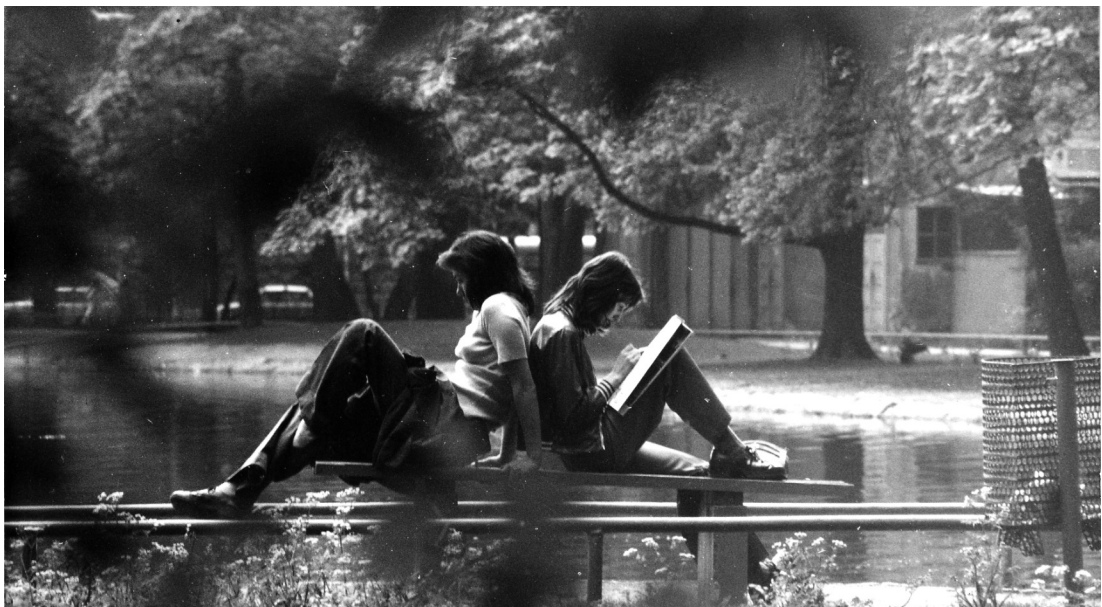
## Undervisningens indhold

Søren Hein Rasmussen har karakteriseret sit ophold på Partiskolen i Moskva i 1983 som universitetsundervisning på et lavt niveau.<sup>37</sup> Ser man på læseplanerne for årskurserne i

DDR og Sovjetunionen, er det ikke nogen dårlig karakteristik. På “Wilhelm Pieck” var der eksempelvis 4 hovedemner: “marxistisk-leninistisk filosofi”, “politisk økonomi”, “videnskabelig kommunisme”, “den internationale arbejder- og ungdomsbewægelses historie”, samt et mindre fag der hed “ungdomsarbejdets teori og praksis”. Der var ikke væsentlige indholdsmæssige forskelle mellem undervisningen i DDR og i Sovjetunionen.<sup>38</sup> Undervisningen var først og fremmest en intensiv indlæring i Marx, Engels og især Lenin, set i lyset af den aktuelle tolkning i Sovjetunionen og DDR.

*“Undervisningen tager sigte på at give en grundlæggende indsigt i marxismen-leninismen nøje tilknyttet til kursisternes dagligdag, således at viden og erfaring kan benyttes. Derfor består undervisningen i alle fag og emner også af 4 aspekter: a) studie af klassikerne, b) studie af DKU+Ps dokumenter, c) studie af borgerlige forvrængninger, samt d) diskussion af hvorledes det lærte kan bruges. [...] Der vil i kursuspro-*

*Følgeteksten beretter, at når som helst østtyske unge havde tid til overs, så læste de bøger. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)*





*grammet blive lagt ekstra vægt på emner som SMK [statsmonopolistisk kapitalisme], overgangsformer til socialismen (AMD) [antimonopolistisk demokrati] antimonopolistisk kamp, imperialistisk integration m.m. Ting der er aktuelle og vigtige i dag at have klarhed og forståelse for som kommunist.”<sup>39</sup>*

“Ungdomsarbejdets teori og praksis” var et mindre fag, der gennemgik FDJ og Pionerorganisationen “Ernst Thälmann”. På Komsomolskolen i Moskva havde man et tilsvarende fag under overskrifterne “Komsomols historiske erfaringer” og “Komsomols struktur”. Det var fag, som efter de fleste DKU’eres opfattelse var komplet ubrugelige i en vestlig kontekst, og det var jævnlige årsag til beklagelser, “... i Videnskabelig Kommunisme og Ungdomsarbejdets teori og praksis har lektionerne været indholdsløse og på et alt for lavt niveau”, hed det i en rapport fra kursisterne på “Wilhelm Pieck” i 1976.<sup>40</sup> Danskerne forsøgte med mellemrum meget høfligt at få de østtyske og sovjetiske værter til helt at droppe fagene. Dog uden held.

*“Vi har et stærkt forbehold overfor undervisningen i “Komsomolhistorie”. Disse forbehold har tidligere været nævnt i samtaler med skolens ledelse og i samtlige rapporter fra holdene. Baggrunden for holdenes og vores kraftige kritik er de fundamentalt forskellige kampbetingelser DKU og Komsomol har. Forskellene er så store, at kammerater får et meget ringe udbytte af undervisningen. Det er opfattelsen hos DKU’s forretningsudvalg at holdene ikke fremover skal undervises i dette fag, men i stedet bør bruge den sparsomme tid på en grundigere undervisning i fagene politisk økonomi, filosofi, SUKP’s historiske erfaringer.”<sup>41</sup>*

I Moskva indgik desuden et fag, der hed “Sovjetunionens hverdag” eller “den kommunistiske opbygnings praksis”.<sup>42</sup> Det var en art introduktion til det sovjetiske samfund og indeholdt blandt andet praktikrejser og studiebesøg på skoler og virksomheder. Dertil kom lidt idræt og noget russiskundervisning. Ende-

lig var der nogle mindre forelæsninger. I 1976 f.eks. 14 timer om forholdet mellem Sovjetunionen og Folkerepublikken Kina efter 1945. På Partiskolen fik kursisterne nogle år mulighed for at prøve at lave en tv-udsendelse til skolens lokale tv, og der var faget “sikkerhed”, intet af dette eksisterede dog på ungdomsskolerne.

“Sikkerhed” var angiveligt et kursus i efterretningstjenesters forsøg på infiltration af illegale kommunistpartier, som kursisterne dog opfattede som fuldstændigt ubrugeligt. Ikke mindst for et legalt parti, der arbejdede i Danmark, og danskerne forsøgte i flere år at få faget helt droppet. “Vi finder undervisningen lidt interessant”, hed det i en rapport hjem, der fortsatte med at anbefale, at man i fremtiden “prøver at gøre undervisningen mere koncentreret med knap så mange eksempler i så mange detaljer”.<sup>43</sup> En tidligere kursist fra partiskolen i firserne erindrer, hvordan undervisningen bestod i en detaljeret gennemgang af, hvordan de franske kommunisters hovedkvarter var indrettet rum for rum. Underviseren havde selv besøgt det en gang. Det stod på i nogle uger, hvorefter der var nogle opgaver, som kursisterne skulle svare på.

*“En af dem lød noget i retning af: “Du træder ind i det franske kommunistpartis hovedkvarter og bliver sat til at vente i et lokale. Hvad gør du i ventetiden?”*

*Det rigtige svar var (for i Sovjet var der altid et rigtigt svar):*

*“Jeg undersøger lokalet for hemmelige mikrofoner, og jeg kigger især efter bag malerierne”.*

*Et andet spørgsmål lød: “Du opdager, at der er en hemmelig mikrofon anbragt bag et maleri i det lokale, hvor de franske kommunisters formand holder møder. Hvad gør du?”*

*Det rigtige svar var selvfølgelig: “Jeg melder om mit fund til en højtstående partifunktionær, som derefter vil tage sig af det fornødne”.”<sup>44</sup>*

Dermed var den del af kadreskolingen afsluttet.

Oplevelsen af undervisningen forekommer at have været meget svingende. Ser man på



*Ungdomshøjskolen "Wilhelm Pieck" var kadreskolen for Freie Deutsche Jugend, hvor mange udenlandske kommunister – herunder en stor gruppe danskere – var på langvarige skolingsophold. (Foto: Arbejdersmuseet & ABA)*

afrapporteringerne, så havde flere karakter af rituelle takkeskrivelser og kritikløs ros af undervisningen. Men der er ganske mange, som rejser kritiske bemærkninger om undervisningens tilrettelæggelse og om det faglige niveau. Det afgørende var tilsyneladende underviserens engagement snarere end fagets indhold og overskrift. Det meste af undervisnin-

gen foregik desuden med simultantolk, og her var det en konstant kilde til problemer i forhold til opholdene i DDR, at DKU selv skulle finde tolke.<sup>45</sup>

At være kursist var et fuldtidsarbejde. Undervisningen vekslede mellem forelæsninger og selvstændigt studie. I DDR startede undervisningen kl. 7.30, og med indlagte spisepau-

ser havde man først fri kl. 17.00. Herefter stod den dog undertiden på supplerende forberedelse til timerne, læsning og skriven på maskine. Det blev ligefrem beklaget i en rapport til det østtyske kommunistparti, Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands (SED), at der var en tendens til at overbebyrde de internationale studenter med den konsekvens, at to tredjedele af de udenlandske studenter regelmæssigt måtte forberede sig til langt ud på natten.<sup>46</sup> Den fritid der var til overs, blev især brugt på sport og kammeratligt samvær med delegationerne fra andre ungdomsforbund. Selv om meget af tiden gik med undervisning, aktiviteter på skolen og møder med andre delegationer, så færdedes kursisterne dog i det sovjetiske og østtyske samfund. Man gik selv til teaterforestillinger, til sportskampe, på museer, på indkøbsture på markedspladser, på værtshuse og færdedes i det hele taget omkring i byen i undergrundsbannerne og i busserne i Moskva og Berlin. Der var indlagte praktikophold ved virksomheder. Selv om der var tale om mønstervirksomheder, kunne eksempelvis arbejdsmiljøet være en problematisk oplevelse for danskerne, og i alle fald i DDR var flere af kursistholdene på private besøg hjemme hos østtyskere. Naturligvis partimedlemmer, men ikke desto mindre gav det også et indtryk af hverdagen.<sup>47</sup> Det var med andre ord ikke en fuldstændigt tilrettelagt virkelighed kursisterne trådte ind i. Ideologisk sympati overfor "den virkeliggjorte socialisme" og den kommunistiske bevægelse har været nødvendigt for at bearbejde indtrykkene. Det var ikke tilfældigt, at kursisterne på Partiskolen blev indskærpet følgende:

*"Når I stiller spørgsmål til folk i Sovjetunionen, er det en god ide at holde for øje, at man har vidt forskellige problemer i de to lande, og at man i Sovjetunionen ikke har mange af de problemer, som den borgerlige propaganda påstår, at man har. Konkretiser og begrund derfor altid jeres spørgsmål, så får I gode svar."*<sup>48</sup>

Som kursist trådte man ind i et autoritært læringsmiljø præget af disciplin og et vist mål

af udenadslære. På Wilhelm Pieck-skolen foregik den obligatoriske lektielæsning og forberedelse i klasseværelserne, og i studieopholdet var der mange elementer, der mest giver associationer til det engelske kostskolesystem. Alle delegationerne deltog således i en såkaldt "socialistisk kappestrid [...] i ånden af det pågældende lands revolutionære forbillede." Det var for Danmarks vedkommende eksempelvis Martin Andersen Nexø et år og Martin Nielsen et andet. Hovedaspektet i kappestriden var undervisningen, men der blev også lagt vægt på solidaritetsarbejdet i årets løb, det kulturelle og sportslige arbejde og arbejdet i delegationen.<sup>49</sup> Resultaterne forelå på "FDJ's dag", den 1. maj og ved afslutningshøjtideligheden. Man skulle kort sagt konkurrere om at være de dygtigste, dem der samlede mest ind til internationalt solidaritetsarbejde osv. Enhver delegation skulle yderligere fejre en mærkedag. Det kunne f.eks. være revolutionære mærkedage eller DKU's fødselsdag.

Man skulle være flittig til at tage notater, og kursisterne blev opfordret til at renskrive disse, gerne på maskine, så de senere kunne bruges til studiekredsbrug. I Moskva havde man ydermere begrebet "konspekt". Det betød, at man skriftligt skulle "gengive kort med sine egne ord det man havde læst", og kursisterne kontrollerede gensidigt, at det blev gjort. Dagen gik derfor med 4-6 timers undervisning og lige så lang forberedelsestid. Kursisterne blev ligeledes anbefalet at bruge tre forskellige kladdehæfter. Et til notater, et til konsepter og ét til at notere alle spørgsmål og indtryk vedrørende Sovjetunionens hverdag. Det sidste "kan være til stor hjælp, når man kommer hjem og skal besvare alle folks mærkværdige spørgsmål."<sup>50</sup>

### **Forholdet mellem kursisterne indbyrdes**

De danske hold forekommer at have fungeret meget forskelligt. Nogle refererede, at der havde været et godt sammenhold, mens andre var præget af voldsomme interne rivninger. På Partiskolen i Moskva var der også undertiden

spændinger mellem partifolkene og ungdomsforbundets kursister, eller som det hedder i et brev fra Moskva i april 1970: "Ellers går det udmærket herovre bortset fra de sædvanlige problemer med DKPisterne."<sup>51</sup> I årsevalueringen 1979/80 fra Partiskolen hedder det:

*"På grund af det tætte liv, hjemmeproblemer os.v. opstår der tit rygtespredning, skænderier, druk og ubehagelig opførsel og det er klart at alle på holdet må udvise selvkritik og kritik i bekæmpelsen og vores erfaringer med hensyn til problemløsning er, at vodkaen i hvert fald ikke løser problemerne, men tværtimod forstærker dem. Disse problemer kræver også at man viser tolerance overfor hinanden, men vi har ment at grænsen for tolerancen gik ved den fysiske vold."*<sup>52</sup>

Det er svært at sige, om klimaet mellem kursisterne var værre på Partiskolen end på ungdomsskolerne. Det er dog ikke utænkeligt. På trods af interne spændinger var der dog oftest tale om disciplinerede og flittige kursister. Hele holdet på "Wilhelm Pieck" fik i foråret 1978 ganske typisk første karakterer i alle fag på nær en enkelt, og året efter roses det danske hold på Komsomolskolen af vicerektoren for at være "helt fantastisk".<sup>53</sup> DKU's kursister lavede endvidere lange og kritiske evalueringer af hinanden, hvor der blev lagt vægt på, hvor flittige man syntes kammeraterne havde været, hvor dygtige de var til at tilegne sig lærestoffet, om man udviste disciplin, ordenssans og lignende, mens eksempelvis manglende koncentrationsevne og forsinkelser blev påtalt. Det indgik i de skriftlige rapporter, der blev sendt fra kursisterne til DKU's ledelse.<sup>54</sup>

## Placeringen af kursisterne efter hjemkomsten

Ser man på sammenhæng mellem position i DKU og erfaringer fra langvarige skolingsophold, så var det under en tredjedel af hovedbestyrelsesmedlemmerne i tresserne, der havde deltaget i langvarig skoling, mens det fra midten af halvfjerdserne var omkring 60 procent.

Fra slutningen af tresserne til slutningen af halvfjerdserne var der en forholdsvis stor andel, der var af sted på kursus, mens de sad i hovedbestyrelsen, hvor hovedbestyrelsesmedlemmerne i firserne allerede havde været på skoling, før de blev valgt til hovedbestyrelsen.<sup>55</sup> En nærliggende tolkning er, at hvor DKU i midten af halvfjerdserne valgte at sende en lang række ledelsesmedlemmer på kursus, som netop var blevet valgt ind i hovedbestyrelsen efter at have været ledelsesmedlemmer i forskellige lærlinge- og uddannelsesorganisationer, som et led i den ideologiske opstramning af ungdomsforbundets ledelse, så havde et veloverstået skolingsophold fra slutningen af årtiet udviklet sig til en art uofficiel forudsætning for at blive hovedbestyrelsesmedlem i DKU. Man skal dog bide mærke i, at 40 procent af medlemmerne af hovedbestyrelsen *ikke* havde deltaget i langvarig skoling – og tilsyneladende heller ikke kom til det i deres tid i DKU.

Ved afslutningen af et skolingsophold fulgte længere diskussioner internt i forretningsudvalget om, hvor kursisterne skulle placeres ved hjemkomsten. Disse kan følges i mødereferaterne. Det store flertal – over 90 procent – blev placeret internt i DKU's forskellige organisatoriske led. Den altovervejende del af disse tilmed inden for DKU's lokale ledelser på kreds- eller afdelingsniveau for at afstive disse (se figur 2). På det centrale niveau kan man iagttage, hvordan skolingssekretariatet og fredssekretariatet i firserne altovervejende bestod af tidligere kursister fra DDR og Sovjetunionen, mens det kun var en meget lille del af uddannelsessekretariatet.<sup>56</sup>

Ser man på ledelserne i uddannelsesorganisationer og lærlingeorganisationer, finder man en beskedent del af LLO's ledelse, som havde en baggrund som tidligere kursister fra DDR og Sovjetunionen, men stort set *ingen* inden for uddannelsesorganisationernes ledelser. Ud af 166 ledelsesmedlemmer fra 15 bestyrelser i 6 forskellige uddannelsesorganisationer i perioden 1972-1982 (hvoraf mindst en tredjedel har været medlemmer af DKU) er der kun ét enkelt(!) eksempel på en tidligere kursist fra langvarig skoling, der sad i ledelsen af en ud-



**Figur 2. Placering af kursister efter hjemkomst fra 5 og 10 måneders skoling i foråret**

Organisations og ledelsesniveau	Kreds- og afdelingsarbejde	Centralt arbejde i sekretariat	Lærlingeorganisation	Uddannelsesorganisation	Anden organisation eller kampagne	N
1980	11	0	0	0	1 (arbejdsløshedsmarch)	11
1981	12	2	2	0	1 (EF)	17
1982*	9	3	3	1	1 (EF)	13
1983*	16	2	2****	0	0	18
1985**	14	3	1	0	1 (Unge For Fred)	22
1986***	10	5	0	0	0	17
1987	15	5	0	0	0	20
I alt	87	20	8	1	4	118

\* enkelte får flere placeringer

\*\* Inklusiv 5 måneders holdet hjemkommet januar 1985. Mangler endelig placering af 3 kursister

\*\*\* Mangler endelig placering af 2 kursister

\*\*\*\* Ikke nærmere specificeret lokalt fagligt arbejde

dannelsesorganisation. Erfaring med ledelsesarbejde inden for uddannelsesorganisationerne var tværtimod en *forudsætning* for at blive sendt af sted, og efter hjemkomsten blev kursisterne overflyttet til andre områder.<sup>57</sup>

### Betydningen af de langvarige skolingsophold

Sigtet med undervisningen fra østeuropæisk side var at præge de kommende lederlag i de kommunistiske partier og ungdomsforbund uden for Østeuropa, at skabe en følelse af sympati og loyalitet over for "den virkeliggjorte socialisme", at knytte de unge stærkere til den kommunistiske verdensbevægelse og at præge diskussionerne i de kommunistiske partier og ungdomsforbund. Det fastslås da også helt eksplicit i en intern rapport fra FDJ i 1962, at formålet med den internationale skoling var at uddanne kursisterne til at blive urokkelige støtter for SUKP og Sovjetunionen,

at de blev gjort fortrolige med DDR's historiske rolle og faren fra vesttysk imperialisme og militarisme, og at de blev overbevist om socialismens uundgåelige sejr og blev i stand til uforsonligt at argumentere mod borgerlig ideologi.<sup>58</sup> Det blev knapt så uforblømt udtrykt i de senere officielle læreplaner, men det indholdsmæssige sigte var dog det samme.

Det gode spørgsmål er, hvad det danske ungdomsforbund fik ud af at sende sine kerneaktivister på månedlange ophold i Østeuropa for at tilegne sig viden om marxisme-leninisme og blive udsat for østeuropæiske institutionskøkkener? Ophold som også for DKU har været forbundet med en del udgifter.<sup>59</sup> Ser man rent indholdsmæssigt på undervisningen, så var den anvendelig i den udstrækning man tildeler viden om marxistisk økonomisk analyse og teori værdi. I denne henseende var der dog næppe meget, som de unge danskere ikke kunne have lært lige så vel på et dansk universitet i halvfjerdsene. Muligvis ville de unge

danskere på denne måde endog have fået et bedre begreb om marxisme i almindelighed og de samfundsmæssige forhold i den vestlige verden i særdeleshed. Men som man kan se, så var de fleste af kursisterne unge, der nærmest lige havde afsluttet en gymnasieuddannelse, eller var unge faglærte og ufaglærte arbejdere, som ikke havde mulighed for en samfundsvidenskabelig teoretisk uddannelse i Danmark. Netop dette har da også givetvis haft betydning for de unges positive vurdering af undervisningen, og i det hele taget den betydning det blev tillagt både inden for og uden for DKU.

Det væsentlige ved opholdet for DKU som organisation var ikke egentlig opkvalificering af de danske ungdomskommunister – hvad angår praktisk politisk arbejde, udvikling af evner for organisationsarbejde, agitation eller lignende. Det handlede snarere om at styrke de unges tilknytning til ungdomsforbundet og til den kommunistiske bevægelse. På denne måde var skolingsopholdene et middel til at fastholde dem, der havde vist, at de besad organisatoriske talenter inden for DKU, og at få dem disciplineret i en vis udstrækning så parti og ungdomsforbund efterfølgende kunne disponere over dem. Den langvarige kadreuddannelse havde i denne forstand en væsentlig betydning for ungdomsforbundets sammenhængskraft og virkede homogeniserende på ledelseslaget. Det forhold, at langt hovedparten af den radikalt voksende mængde kursister fra de langvarige skolingsophold blev placeret lokalt på afdelings- eller kreds niveau betød samtidig, at der indirekte skete en højere grad af "homogenisering" af diskussionerne i ungdomsforbundet. Det sikrede den ideologiske enhed i grundorganisationerne og modvirkede i en vis udstrækning risikoen for at de lokale led kunne udvikle sig i modsætning til den centrale organisation, som det flere gange var tilfældet i DKU i tresserne. De langvarige skolingsophold kan imidlertid *ikke* på nogen måde tjene til forklaring på DKU'ernes organisatoriske talenter og evne til at begå sig inden for eksempelvis uddannelsesorganisationerne. Tværtimod var det snarere omvendt.

Besiddelse af organisatorisk tæft og ledelseserfaringer var *forudsætningen* for at kunne komme af sted på de eftertragtede lange skolingsophold. Det var dygtige DKU-aktivister, der blev sendt af sted, og inden afgang havde de gjort sig bemærket i kreds- og afdelingsarbejdet, i lærlingebevægelsen eller fra midten af halvfjerdserne i uddannelsesorganisationerne, og ved hjemkomsten skulle de unge kadrer overvejende styrke DKU's egen organisation, lokalt og centralt.

For de enkelte kursister var der, udover at det har lydt spændende og været omgærdet af en vis mystik, en god portion prestige forbundet med at have et langvarigt skolingsophold bag sig. Når man blev spurgt, om man ville på langvarig skoling, så var det en anerkendelse af, at man havde betydning, besad politiske talenter og havde ydet et væsentligt bidrag til udviklingen af DKU. Kursisterne kunne i højere grad tale indforstået om forholdene i den internationale bevægelse, deres ord fik mere vægt, når de på denne måde havde tilegnet sig den særlige kommunistiske jargon – og det blev tilsyneladende i stigende grad en forudsætning for at få en position i DKU. I alle fald kan man iagttage, hvordan flertallet af de centrale ledelsesmedlemmer i DKU efterhånden havde et skolingsophold bag sig. Man kan med afsæt i Pierre Bourdieu karakterisere skolingsopholdene som en art kulturel kapital inden for DKU for de medlemmer, der ønskede at få en ledende position. For at blive i kostskoleanalogien, så kunne et internationalt skolingsophold på denne måde have samme symbolske betydning som det korrekte skoleslips.

Skolingsopholdene havde som sagt en betydning for DKU internt, i form af at det styrkede ungdomsforbundets sammenhængskraft og virkede homogeniserende på ledelseslaget og på diskussionerne i organisationens forskellige led, men for de unge kommunisters gennemslagskraft i bredere bevægelser for unge havde det næppe den store betydning. Det var igennem den konkrete politiske aktivisme og uformelle læreprocesser, eksempelvis i lærlingeorganisationer eller uddannelsesorganisationer, at DKU'ernes talenter for politisk-

organisatorisk arbejde blev udviklet. Ikke igennem ungdomsforbundets teoretiske skolingsaktiviteter. Uanset om disse så fandt sted i Danmark eller på kadreskoler i østblokken.

## Noter

1. Artiklen er skrevet på baggrund af ph.d.-afhandlingen *Giv mig de rene og ranke... Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990*, som blev forsvaret ved Københavns Universitet, august 2007. En bearbejdet udgave af afhandlingen udgives af SFAH i foråret 2008.
2. Citeret fra Ekstra Bladet 20.5.1992.
3. Haarder, Bertel (red.): *Hvem holdt de med? En debatbog om hvorfor politisk aktive på den yderste venstrefløj var i PET's søgelys under den kolde krig*. Peter la Cours forlag 1999.
4. Dansk Institut for Internationale Studier: *Danmark under den kolde krig. Den sikkerhedspolitiske situation 1945-1991*. DIIS 2006.
5. *Hovedbestyrelsens virksomhedsberetning, DKU, 1967 og 1977*.
6. For en detaljeret gennemgang se ph.d.-afhandlingen Knud Holt Nielsen: *Giv mig de rene og ranke... Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990*, bilag VI.
7. DKU-undersøgelsen. For en detaljeret gennemgang se ph.d.-afhandlingen Knud Holt Nielsen: *Giv mig de rene og ranke... Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990*, bilag XV.
8. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 209: Kursusudvalget 1978: *Julekursus 1978. Politisk grundkursus*. Samt Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 209: Kursusudvalget 1979: *Sommerkurser 1979: Politisk grundkursus og ideologisk grundkursus*.
9. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 209: Kursusudvalget 1979: *Sommerkursus 1979. Politisk grundkursus. Ideologisk grundkursus*.
10. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 209: Skolingsudvalget 1980: *HVAD FORVENTER NYE MEDLEMMER SIG AF MEDLEMSSKABET AF DKU m.h.t. VIDEN, INDSIGT, FØLELSER, UDFOLDELSE, af Søren Bak Sørensen*.
11. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 209: Kursusudvalget 1975: *Skoling 75*.
12. DKU-København arkiv kasse 12: *Københavnskonference 1979: Mandatskemaundersøgelse* og ks.
13. *Københavnskonference 1982: Mandatskemaundersøgelse*.
13. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 342: *Cirkulærer og skrivelser 1983: Julekursus '83*.
14. Se f.eks. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 338: *Cirkulærer og skrivelser, 1980: Til hovedbestyrelsen, kredse og afdelinger 20.11.1980. Ledergrundkursus*.
15. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 209: Kursusudvalget 1976: *Forslag ved kadrekursus for agitatorer og propagandister, 15.4-19.4.1976*.
16. Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv kasse 183: Kursusudvalget 1977-1985.
17. Se Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 79: Uddannelsessekretariatet 1979: *Program for "Kadrekursus" for uddannelsessøgende 10.8-12.8.1979*. Det samme billede for *Sommerens faglige kursus for lærlingeaktivister i 1979* (sammesteds).
18. Sammenligning mellem lister over hovedbestyrelsens medlemmer med lister over ledelsesmedlemmer i LLO, LOE, DGS, LAK.
19. Se blandt andet SAPMO-BArch DY30/40759. *Bezirksparteischule "M.I. Kalinin" Cottbus 13.9.1983. Bericht über den Lehrgang mit Mitgliedern des Kommunistischen Jugendverbandes und des Kommunistischen Studentenverbandes Dänemarks vom 18.7-31.7.1983*. Eller SAPMO-BArch DY30/40759. *Brev fra Jørn Christensen, DKP til Ali Hak DDR's ambassade i København, 30.9.1985*.
20. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 127: Østtyskland/DDR 1974-1980: *Sommerseminaret på ungdomshøjskolen Wilhelm Pieck DDR ..., af Per Hyllested*.
21. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 127: DDR 1974-1980: *Referat af forhandlinger med FDJs centralråd, 26.9.1975*.
22. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 138: *Bulgarien 1971-1989: Rapport om 1-månedskurset i Bulgarien 1982*.
23. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 136: *Polen 1972-1989: Delegationsbesøg i Polen 12.2-19.2-1973. Referat af forhandlinger med OKWOM*.
24. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 139: *Tjekkoslovakiet-CSSR 1970-1980: Forhandlinger med SSMs (CSSR) delegation i Danmark, 25.6.1974*.
25. Se f.eks. Kurt Jacobsen: *Moskva som medspiller. DKP's gennembrud og Aksel Larsens vej til Folketinget*. Forlaget Tiden 1987.
26. Hvor der inden for den nationale kommunismeforskning findes ganske mange titler om udlændinge på skoling i Moskva i 20'erne og 30'erne, så er det eneste eksempel jeg kender til, der berører udviklingen efter 1956, Joni Krekola: *Praise for Learning: Finnish Communists in the Moscow Party School from 1950s to 1970s*. I *Communism: National & International*. Af Tauno Saarela and Kimmo Rentola (ed.). Helsinki: SHS, 1998. Den ser dog kun på Parti

skolen i Moskva og ikke på de aktiviteter, der foregik på ungdomskadreskolerne.

27. Rasmussen, Søren Hein (2003): *Godt eller skidt i Adam Holm & Peter Scharff Smith (red.): Idealisme eller fanatisme*; Forum 2003.

28. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199-206: Skolingsudvalget: Længerevarende skoling i udlandet.

29. Danmarks Kommunistiske Parti arkiv kasse 462.

30. Opgørelse på baggrund af oplysninger om 63 kursister fra skolingsholdene i efteråret 1965 (WP og DHK), 1970 (PS), 1975 (PS, DHK og WP), 1979 (WP og DHK), 1982 (WP og DHK) og 1983 (WP og DHK).

31. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 127: DDR: *Forhandling med FDJ... vedr. årskurset på Wilhelm Pieck-skolen, 6.8.1975*.

32. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 6/JHS "Wilhelm Pieck" I DDR Årskursus 1977-78: *Oplæg fra delegationen til afslutningssamtalen med skolens ledelse*; samme klage lyder fra årskurset 1976-77.

33. Listerne findes i Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 202: læg 4/Oplæg til deltagere til længere skoling i udlandet 1981-83.

34. *Privat dagbog, Moskva 1983/84* som forfatteren har lånt af en tidligere kursist.

35. Samtale mellem forfatteren og tidligere kursist fra "Wilhelm Pieck".

36. Information 24.6.2000: *12 år i en ungtkommunistisk liv*.

37. Rasmussen, Søren Hein (2003): *Godt eller skidt i Adam Holm & Peter Scharff Smith (red.): Idealisme eller fanatisme*; Forum 2003.

38. SAPMO-BArch DY24/ 16923/Jugendhochschule "Wilhelm Pieck": *Rahmenlehrprogramm für den Internationalen Lehrgang, Kapitalistische Länder, Bogensee, August 1984*. I Moskva hed hovedfagene "SUKPs historiske erfaringer", "politisk økonomi (kapitalismens og socialismens)", "filosofi (dialektik og historisk materialisme)", "den internationale kommunistiske bevægelses strategi og taktik". Indholdsmæssigt dækkede de så vidt kan bedømmes det samme. Om fagene på Partiskolen i Moskva se Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 6/Årskursus i Sovjet 1975-76: "Til deltagerne i skolingsopholdet i Moskva 1973-74. Om selve studieopholdet". Om fagene på "Den Højere Komsomolskole" se Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 7/6 måneders kursus efteråret 1975: *Afsluttende rapport fra DKU gruppen på den højere Komsomolskole 75-76*.

39. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 127: DDR-Østtyskland 1974-1980: *Skoleårets start ..., orientering til kursisterne om undervisningen på Wilhelm Pieck-skolen, 1976*.

40. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 127: DDR-Østtyskland: *Beretning for den danske delegation på JHS "Wilhelm Pieck", 24.1.1976, Søren Buggeskov m.fl.*

41. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 132: USSR-Sovjet: *Brev fra DKU formand Ole Sørensen, til Den højere komsomolskole, 16.10.1981*.

42. Afhængig af om det var på SUKPs Partiskole eller Den Højere Komsomolskole. Der var tilsyneladende ikke nogen væsentlig indholdsmæssig forskel.

43. Danmarks Kommunistiske Parti kasse 462: Længerevarende skolingskurser: *Beretning for perioden oktober-november 1974*. I 1979 anbefaler kursisterne at faget nedprioriteres voldsomt eller helt droppes, se "Årsevaluering 79/80". Faget blev introduceret ved årskurset 1971-72 hvor det hed "den kommunistiske bevægelses kamp mod det hemmelige politi", af årgangen 1974-75 omtales det som "specialfag".

44. Mailkorrespondance med tidligere kursist fra Partiskolen.

45. Se eksempelvis Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: DDR-FDJ 1974-1980: *Beretning: Besøg på JHS W Pieck DDR, 9.3-12.3.1976*.

46. SAPMO-BArch DY30/18014/*Bericht über die Durchführung eines Kontrolleinsatzes der Abteilung Jugend an der Jugendhochschule "Wilhelm Pieck" in der zeit vom 12. bis 15.11.1974*.

47. *Privat dagbog fra kursist i Moskva 1983/84*, samt samtaler med tidligere kursister fra Sovjetunionen og DDR. Samme billede tegnes af de mange breve fra kursisterne hjem til Danmark, som er bevaret i DKU's arkiv.

48. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 6/ Årskursus i Sovjet 1975/76: *Til deltagerne i skolingsopholdet i Moskva 1973-74. Om selve studieopholdet*.

49. Aktiviteterne i den anledning var for årskurset 1975-76 deltagelse i solidaritetskomiteen for det internationale årskursus og alle dens arrangementer, udformning af flere vægaviser, solidaritetsbidrag på 10 M pr. student pr. måned, og deltagelse i en indsamlingsaktion for Vietnam.

50. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 6/Årskursus i Sovjet 1975-76: *Til deltagerne i skolingsopholdet i Moskva 1973-74. Om selve studieopholdet*.

51. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 1/Årskursus 1969-70: *Brev fra Per H, 14.4.1970*.

52. DKP ks. 462: 1980-81: *Årsevaluering 79/80*.

53. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 132: USSR: *Rapport - DKU delegation til Komsomol, 12.12-12-12-1979, Kurt og Henrik*.

54. F.eks. Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 7/6 måneders kursus efteråret 1975:



*Rapport II. Vurderingen af undervisningen i de enkelte fag/om de enkelte kammerater.*

55. Udarbejdet på baggrund af en sammenligning af listerne over hovedbestyrelsesmedlemmerne (1965-67, 1969-71, 1975-77, 1979-81, 1983-86, 1988-89) seks kongresperioder (1965-67, 1969-71, 1975-77, 1979-81, 1983-86, 1988-89) med lister over deltagere i de langvarige skolingsophold i DKU's arkiv kasse 199-206 samt DKPs arkiv kasse 462 suppleret med deltagerlister i referaterne fra møder i DKU's forretningsudvalg.

56. For en detaljeret gennemgang se bilag XI i selve ph.d.-afhandlingen Knud Holt Nielsen: *Giv mig de rene og ranke... Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990*.

57. For en detaljeret gennemgang se bilag XI i selve ph.d.-afhandlingen Knud Holt Nielsen: *Giv mig de rene og ranke... Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990*.

58. SAPMO-BArch DY24/6706/22.3.1962 *Analyse über den V. Internationalen Jahresgang*.

59. Se f.eks. brev til deltagerne på halvårskurset på Komsomolskolen i 1975, hvor det understreges overfor deltagerne, at rejseudgifter og udgifter i forbindelse med ophold dækkes af DKU. (Danmarks Kommunistiske Ungdom arkiv kasse 199: læg 7/6 måneders kursus efteråret 1975: *Brev fra DKU, John Berg Larsen, 26.2.1975*). Senere betalte deltagerne et mindre beløb, men det har næppe heller dækket alle DKU's udgifter i denne anledning.

## Abstract

Knud Holt Nielsen: Young Danish Communists' Schooling in the Eastern Bloc, *Arbejderhistorie* 1/2008, pp. 16-36.

*The training sessions of young Danish communists in the party schools in the Eastern Bloc have been the object of a great deal of mythology. They have often been used as an explanation for the organisational abilities of the young communists and, for example, their success in playing a dominating role in the Danish pupil and student organisations in the 1970s and 80s.*

*This article examines the content of both the extended and shorter courses in the former Eastern Bloc countries and points out that they were not given to dealing with practical political work but were solely aimed at imposing an ideological imprint. At the same time who participated, the part they played in the DKU's political work before and after the schooling, their social background etc are all dealt with.*

Knud Holt Nielsen, ph.d.  
fra Københavns Universitet  
knho@hum.ku.dk